

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDITING

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 651.028(083.73):681.3:002

ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС: ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Наталія Галушка¹; Надія Стецюк²

¹Товариство з обмеженою відповідальністю «Степ», Тернопіль, Україна

²Комунальне некомерційне підприємство «Тернопільський обласний клінічний шкірно-венерологічний диспансер» Тернопільської обласної ради, Тернопіль, Україна

Резюме. Проаналізовано економічну сутність та специфіку електронного цифрового підпису як елемента інформаційної безпеки підприємства, а також розглянуто його структуру. Обґрунтовано актуальність використання електронного цифрового підпису в умовах автоматизації управлінської діяльності на основі сучасних інформаційних технологій і засобів телекомунікації. З'ясовано, що електронний цифровий підпис досить широко використовується в країнах з ринковою економікою.

Від світових тенденцій у цьому напрямі намагається не відставати й Україна. Тому з розвитком і модернізацією технологій для зручності й швидкості проведення операцій в Україні розпочалося широке застосування електронних документів, обов'язковим інструментом яких є електронний цифровий підпис. Досліджено основні переваги та недоліки застосування електронного цифрового підпису на українських підприємствах. Розкрито процедури отримання електронного цифрового підпису фізичними та юридичними особами, зазначено їх особливості та відмінності.

Обґрунтовано, що електронні цифрові ключі та електронні цифрові підписи можуть бути ідентифіковані, а їх використання – приносить економічні вигоди для суб'єкта господарювання, а значить, їх місце – в складі нематеріальних активів. Тому їх слід відображати на балансі підприємства за вартістю придбання і нараховувати амортизацію.

Доведено, що використання електронного цифрового підпису в господарській діяльності забезпечує захищеність інформації, що передається від стороннього втручання чи викривлення та надає їй статусу юридичної. Висвітлено особливості відображення електронного цифрового підпису на рахунках бухгалтерському обліку, а також особливості його оподаткування відповідно до П(С)БО та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Ключові слова: електронний цифровий підпис, сертифікат ключа, токен, посилений сертифікат ключа, електронна звітність, електронний документообіг.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.172

Отримано 15.12.2019

UDC 651.028(083.73):681.3:002

ELECTRONIC DIGITAL SIGNATURE: ACCOUNTING AND TAXATION

Nataliia Halushka¹; Nadia Stetsiuk²

¹Limited Liability Company «Step», Ternopil, Ukraine

²Municipal Non-Profit Enterprise «Ternopil Regional Clinical Dermatovenerologic Dispensary», Ternopil, Ukraine

Summary. *The economic essence and specific character of electronic digital signature as the element of the enterprise information security are analyzed in the paper and its structure is considered. The relevance of the use of electronic digital signature under the conditions of management activities automation on the basis of modern information technologies and telecommunication facilities is substantiated. It is determined that electronic digital signature is widely used in the countries with market economy.*

Ukraine is also trying to keep up with world trends in this direction. Therefore, with the development and modernization of technologies for convenient and fast operations, the widespread use of electronic documents, for which electronic digital signature is an obligatory tool started in Ukraine. The main advantages and disadvantages of electronic digital signature use in Ukrainian enterprises are investigated by the authors. Procedures for obtaining electronic digital signature by individuals and legal entities are revealed, and their peculiarities and differences are indicated.

It is substantiated that electronic digital keys and electronic digital signatures can be identified, and their use – brings economic benefits for the entity, and therefore their place – in the intangible assets, so they should be reflected on the enterprise's balance sheet at cost and depreciation .

It is proved that the electronic digital signature use in business activities ensures the security of information transmitted from unauthorized interference or distortion and gives it legal status. The features of electronic digital signature display on the accounting accounts, as well as features of its taxation in accordance with P(C)BO and international accounting standards are highlighted.

Key words: *electronic digital signature, key certificate, token, enhanced key certificate, electronic reporting, electronic document flow.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.172

Received 15.12.2019

Постановка проблеми. Розвиток глобальних комунікацій у теперішньому діловому й повсякденному житті призвів до появи нової області взаємовідносин, предметом яких є електронний обмін даними. У ньому можуть брати участь органи державної влади, комерційні й некомерційні організації, а також громадяни в своїх офіційних і особистих стосунках. В умовах електронного обміну даними особливого значення набуває захищеність інформації від стороннього втручання чи виправлення та надання їй правового статусу. Для цього використовується електронний цифровий підпис (ЕЦП), який прирівнюється до власноручного та дає змогу ідентифікувати підписувача. Це підвищує зацікавленість застосування електронного цифрового підпису як з боку власників бізнесу та держави з метою організації електронного документообігу, так і бухгалтера для правильності відображення ЕЦП в обліку та його оподаткування в інформаційній системі підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблеми обліку та оподаткування ЕЦП обговорюються в економічній літературі. Вагомий внесок у їх вивчення здійснили як вітчизняні, так і закордонні вчені-економісти. Питанням застосування електронного цифрового підпису присвячені праці таких зарубіжних економістів, як Г. Абрамкіна, І. Бачило, Ю. Батуріна. Серед вітчизняних дослідників, які займалися вивченням сутності електронного цифрового підпису, варто відзначити М. Білуху, Т. Мельника, А. Гриновича, А. Шпарко. Правовий аспект використання

електронного цифрового підпису в своїх працях досліджували А. Борисенко, Н. Новицька, В. Чередниченко, Т. Чернова та інші. Разом з тим, залишається багато питань, які є дискусійними й потребують подальшого вивчення, зокрема питання обліку та оподаткування ЕЦП відповідно до П(С)БО та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Метою статті є визначення сутності електронного цифрового підпису та його складових, а також висвітлення особливостей відображення його в бухгалтерському обліку й оподаткування в системі підприємства.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: проаналізувати сутність електронного цифрового підпису та його структуру; дослідити основні переваги та недоліки застосування електронного цифрового підпису на вітчизняних підприємствах; розкрити особливості відображення ЕЦП у бухгалтерському обліку та його оподаткування.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, системний підхід, моделювання.

Виклад основного матеріалу. Електронний цифровий підпис (в подальшому – ЕЦП) є видом електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується й дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Відповідно до статті 3 Закону України «Про електронний цифровий підпис» ЕЦП прирівнюється до власноручного підпису (печатки) у разі, якщо:

- електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису;
- під час перевірки використовувався посилений сертифікат ключа, чинний на момент накладення електронного цифрового підпису;
- особистий ключ підписувача відповідає відкритому ключу, зазначеному в сертифікаті.

Електронний підпис не може бути визнаний недійсним лише через те, що він має електронну форму або не ґрунтується на посиленому сертифікаті ключа.

Сертифікат ключа – електронний документ, який пов'язує дані для перевірки електронних підписів з певною особою, підтверджує ідентичність цієї особи й завіряється електронним цифровим підписом надавача послуг – центром сертифікації ключів. Згідно зі статтею 6 Закону України «Про електронний цифровий підпис» сертифікат ключа містить такі обов'язкові дані:

- найменування та реквізити центру сертифікації ключів;
- зазначення, що сертифікат виданий в Україні;
- унікальний реєстраційний номер сертифіката ключа;
- основні дані (реквізити) підписувача – власника особистого ключа;
- дату і час початку та закінчення терміну чинності сертифіката;
- відкритий ключ;
- найменування криптографічного алгоритму, що використовується власником особистого ключа;
- інформацію про обмеження використання підпису.

Посилений сертифікат ключа, крім обов'язкових даних, які містяться в сертифікаті ключа, повинен мати ознаку посиленого сертифіката ключа. Інші дані можуть вноситися в посилений сертифікат ключа на вимогу його власника. Посилені сертифікати сформовані Акредитованим центром сертифікації ключів можуть використовуватися для організації електронного документообігу, реєстрації та ідентифікації користувачів на різноманітних інформаційних ресурсах, для шифрування інформації, підписання будь-яких електронних документів тощо. Тобто посилені

сертифікати можуть використовуватись у різноманітних сферах електронного обміну інформацією, де необхідно ідентифікувати підписувача, підтвердити цілісність даних та зафіксувати час підписання документа, про що згадувалося вище.

Окрім того, згідно зі ст. 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги» кваліфікований електронний підпис чи печатка вважається таким, що пройшов перевірку та отримав підтвердження, якщо під час перевірки за допомогою кваліфікованого сертифіката електронного підпису чи печатки отримано підтвердження того, що особистий ключ, який належить підписувачу чи створювачу електронної печатки, зберігається в засобі кваліфікованого електронного підпису чи печатки, так званому токени – захищеному носії ключової інформації, який являє собою пристрій, призначений для безпечного зберігання ключів ЕП, виконаний у вигляді USB-пристрою (зовні схожого на флешку) або смарт-карти (пластикової картки з чіпом). Використання токенів сьогодні не є обов'язковим, проте набагато безпечніше, ніж зберігання ключів у файлах. Особливостями захищених носіїв є такі:

- Забезпечують невилучення секретного (особистого) ключа ЕП. Секретний ключ ніколи не залишає носій. Таким чином, ключ існує в єдиному екземплярі й копіювання ключа неможливе.
- Генерація ключа і всі операції з ним виконуються всередині носія. При підписанні документ передається в носій, обчислення ЕП проводиться всередині носія.
- Носій захищений паролем доступу. Обмеження на кількість спроб підбору пароля: 7 разів. Це захищає ключ від несанкціонованого використання в разі втрати носія.

У Тернополі безкоштовно отримати ЕЦП можливо у ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», Акредитованому центрі сертифікації ключів Інформаційно-довідкового департаменту ДФС, Тернопільському обласному казначействі. Якщо розглядати, для прикладу, необхідність отримання послуг електронного цифрового підпису фізичною особою, для цього їй до будь-якого представництва Акредитованого центру сертифікації ключів при фіскальній службі необхідно подати:

- 1) заповнену та підписану Реєстраційну картку (для фізичної особи/фізичної особи-підприємця) встановленого звірця зі згодою на опрацювання персональних даних підписувача, у двох примірниках;
- 2) копію паспорта підписувача (1–2 сторінки, 3–6 – за наявності позначок, а також сторінку з позначкою про реєстрацію місця проживання);
- 3) копію картки платника податків, засвідчену підписом власника.

Загалом процедура отримання електронного підпису фізичною особою займає до 15 хвилин.

Юридична особа для отримання електронного цифрового підпису подає до будь-якого представництва Акредитованого центру сертифікації ключів при фіскальній службі такі документи:

- 1) копію статуту юридичної особи або його оригінал для пред'явлення;
- 2) копію свідоцтва про державну реєстрацію (виписки чи витягу з ЄДР), засвідчені печаткою установи та підписом керівника;
- 3) копії документів про призначення на посади кожного з підписувачів (для керівника – протокол засідання про призначення та наказ про вступ на посаду, для головного бухгалтера – наказ про призначення), завірені підписом керівника та скріплені печаткою юридичної особи;
- 4) копії паспортів (1–6 ст.) або інших документів, що їх замінюють, кожного з підписувачів, засвідчені тільки підписами їх власників;
- 5) копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера особи – підписувача (керівника, бухгалтера), завірена підписом власника;

б) довіреність та паспорт довіреної особи у випадку обслуговування за дорученням.

Зауважимо, що деякі документи (картки реєстрації електронних заявок) формуються саме в процесі генерування заявок (після того, як підписувач увів пароль) і їх необхідно завіряти печаткою та підписом, тому заявникові бажано мати при собі печатку.

Таким чином, за допомогою спеціального програмного забезпечення бухгалтер може скласти та відправити обов'язкову регулярну звітність до податкової інспекції, пенсійного фонду або до інших державних органів у найкоротші терміни. Для цього необхідно узгодити всі питання щодо подання електронної звітності з відповідним державним органом, шляхом укладання договору, й надати посилені сертифікати ключів на електронному носії. При цьому підприємству надається вся інформація, необхідна для відправлення електронних звітів.

Рисунок 1. Порядок застосування ЕК при поданні фінансової звітності

Figure 1. The procedure for using EK when submitting financial statements

Нині підприємства активно використовують у роботі ЕЦП. Проте багато бухгалтерів, придбавши ЕЦП, стикаються з питанням його правильного відображення в обліку, зокрема як кваліфікувати оплату підприємством електронних ключів: як витрати періоду чи/або придбання нематеріального активу.

Зауважимо, що при придбанні електронних ключів (ЕК) формується особистий (параметр криптографічного алгоритму формування ЕЦП, доступний тільки підписувачу) та відкритий (параметр криптографічного алгоритму перевірки ЕЦП, доступний всім суб'єктам відносин у сфері використання) [5]. В такому випадку ми маємо справу з об'єктом, який не має матеріальної форми. Однак чи є він активом або це споживана підприємством послуга? Відповідно до ст.1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» до активів відносяться «ресурси,

контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому».

ЕЦК, у тому числі й відкриті, повністю контролюються підприємством і можуть бути в будь-який момент відкриті, а їх використання дозволяє створювати електронні документи. Вони не споживаються одночасно, а діють протягом певного періоду (це може бути рік або два). ЕК можуть бути ідентифіковані, а значить, їх місце – в складі нематеріальних активів, згідно з П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», тому їх слід відображати на балансі підприємства за вартістю придбання і нараховувати амортизацію.

Звідси, обґрунтувати отримання економічних вигод від використання ЕЦП цілком можливо. ЕЦП є невід'ємним елементом для складання договорів, наказів, первинних документів, звітності тощо. ЕЦП дає можливість провадити господарську діяльність, метою якої є отримання економічних вигод. До того ж, електронний документообіг явно сприяє економії як матеріальних, так і трудових ресурсів.

Слід зазначити, що при зміні реєстраційних даних підприємства або його посадових осіб ЕК можуть бути анульовані. А це означає, що при цьому слід визнавати вибуття нематеріальних активів.

Також варто звернути увагу, що у деяких випадках АЦСК вказують, що видають певну кількість ключів. Але найчастіше в акті виділяють дві позиції: видача сертифіката відкритих ключів і поставка програмного продукту, за допомогою якого й формуються особисті ключі підприємства (за фактом їх створює сам центр сертифікації). Така розбивка дозволяє не обкладати ПДВ велику вартість поставки, так як щодо комп'ютерних програм діє пільга, а саме, при передаванні права користування програмною продукцією застосовується податкова пільга за кодом 14010495, яка звільняє від оподаткування ПДВ. У такому разі складно заперечувати факт придбання нематеріального активу, яким і є програмний продукт.

На практиці деякі підприємства не визнають ЕК активом і відразу списують їх вартість до складу витрат. Але навіть при такому варіанті витрати на придбання ЕК слід відносити до витрат майбутніх періодів і рівномірно списувати їх протягом терміну дії ключів. Адже витрати на придбання ЕЦП, здійснені у певному звітному періоді, належать і до наступних періодів. Тож коректніше спочатку відобразити всю суму на рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів», а вже потім рівномірно списувати на рахунок 92 «Адміністративні витрати».

Варто зазначити, що витрати, пов'язані з придбанням ЕЦП, впливають на об'єкт оподаткування податком на прибуток. Ідеться про ту частину витрат майбутніх періодів, яку включили до складу адміністративних. При цьому різниці, передбачені р. III ПКУ, не виникатимуть.

Підприємства, які здійснюють розрахунок різниць з податку на прибуток, вартість програми повинні визнавати НМА і включати її в групу 5 на підставі пп.138.3.4 ст. 138 ПКУ. Термін нарахування амортизації по них складе 2 роки. Вартість відкритих ЕК потрапить до складу інших НМА (група 6), для яких період амортизації буде дорівнювати терміну дії ключів.

Операція з придбання ЕЦП є об'єктом оподаткування податком на додану вартість. Відповідно за наявності податкової накладної, зареєстрованої в Єдиному реєстрі податкових накладних, підприємство має право сформувати податковий кредит за правилом «першої події».

Висновки. Однозначний висновок щодо відображення в обліку придбаних ЕЦП може зробити керівник підприємства та головний бухгалтер, внівши зміни до облікової

політики підприємства, де буде прописано особливості зарахування на облік та списання ЕЦП.

Conclusions. Thus, we came to the conclusion that EDS acquisition in accounting can be made by the Head of the enterprise and the Chief Accountant, introducing changes to the accounting policy of the enterprise where the features of EDS accounting and charge-off are registered.

Список використаної літератури

1. Волинець В. І. Електронний цифровий підпис: сутність, принципи дії та порядок отримання. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23292/1/111-112.pdf>.
2. Інформаційно-довідковий департамент Державної фіскальної служби України. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс. URL: <http://zir.sfs.gov.ua/main/bz/view>.
3. Кукарін О. Б. Електронний документообіг та захист інформації: навч. посіб. / за заг. ред. Н. В. Грицяк. Київ: НАДУ, 2015. 84 с.
4. Національне положення стандарт бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 7.02.2013 р. № 73 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Положення стандарт бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 07. 11.2018 р. №2155-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

References

1. Volynets V. I. Elektronnyi tsyfrovyy pidpys: sutnist, pryntsyipy dii ta poriadok otrymannia. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23292/1/111-112.pdf>. [In Ukrainian].
2. Informatsiino-dovidkovyi departament Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy. Zahalnodostupnyi informatsiino-dovidkovyi resurs. URL: <http://zir.sfs.gov.ua/main/bz/view>. [In Ukrainian].
3. Kukarin O. B. Elektronnyi dokumentoobih ta zakhyst informatsii: navch. posib. / za zah. red. N. V. Hrytsiak. Kyiv: NADU, 2015. 84 p. [In Ukrainian].
4. Natsionalne polozhennia standart bukhhalterskoho obliku 1 "Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti": zatverdzheno Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 7.02.2013. 2015. No. 73 zi zminamy ta dopovnenniamy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [In Ukrainian].
5. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 2.12.2010. No. 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [In Ukrainian].
6. Polozhennia standart bukhhalterskoho obliku 8 "Nematerialni aktyvy": zatverdzheno Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 18.10.1999. No. 242 zi zminamy ta dopovnenniamy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [In Ukrainian].
7. Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih: Zakon Ukrainy vid 22.05.2003. No. 851-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [In Ukrainian].
8. Pro elektronni dovirchi posluhy: Zakon Ukrainy vid 07.11.2018. No. 2155-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [In Ukrainian].